

ОГЛЯД НАУКОВИХ ЗАХОДІВ

DOI: 10.33270/02253002.10
УДК 342.2(477)"366"

ГУСАР Ольга*

кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу публічно-правових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0005-7360>;

КУПІНА Людмила

доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу публічно-правових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5091-8333>;

КУШАКОВА-КОСТИЦЬКА Наталія

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу публічно-правових досліджень Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1116-4751>

Актуальні проблеми модернізації змісту функцій держави в умовах повоєнного розвитку України

*Огляд та рекомендації круглого столу «Актуальні проблеми модернізації змісту функцій держави в умовах повоєнного розвитку України»
(м. Київ, 13 березня 2025 року), проведеного Інститутом правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України*

Україна перебуває на етапі важливих перетворень системи державного управління, зумовлених як зовнішніми викликами, так і внутрішніми потребами модернізації державного механізму. Воєнний стан у країні створив виняткові умови для функціонування органів державної влади, актуалізувавши питання безпеки та спроможності державних інституцій у забезпеченні сталого розвитку в повоєнний період. Державні та суспільні трансформації в українському воєнному соціумі, обтяжені руйну-

ванням критичної та цивільної інфраструктури, дестабілізацією економіки й ринку праці, демографічною кризою, а також іншими негативними наслідками війни, формують передумови для пошуку науково обґрунтованих рішень модернізації функцій держави задля повоєнного відновлення з вектором євроінтеграції. Впевнені, що модернізація функцій держави стане запорукою забезпечення стабільного розвитку держави, створення гідних умов життя і зміцнить позиції України на міжнародній арені.

Історія статті:

Отримано: 20.08.2025
Переглянуто: 25.09.2025
Прийнято: 17.10.2025

Рекомендоване посилання:

Гусар О., Купіна Л., Кушакова-Костицька Н. Актуальні проблеми модернізації змісту функцій держави в умовах повоєнного розвитку України : огляд та рекомендації круглого столу «Актуальні проблеми модернізації змісту функцій держави в умовах повоєнного розвитку України». *Філософські та методологічні проблеми права*. 2025. № 2 (30). С. 97–100. DOI: 10.33270/02253002.10

* Відповідальний автор

© Гусар О., Купіна Л., Кушакова-Костицька Н., 2025

Саме з метою напрацювання пропозицій зміни підходів до змісту функцій держави та розроблення нормативно-правових механізмів повоєнного відновлення України в Інституті правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України 13 березня 2025 року провели науково-практичний круглий стіл «Актуальні проблеми модернізації змісту функцій держави в умовах повоєнного розвитку України».

Учасники круглого столу констатували необхідність вироблення ключових підходів для модернізації діяльності органів публічної влади, а саме: адаптацію до європейських стандартів управління, імплементацію принципів прозорості, ефективності, підзвітності та орієнтації публічної політики на потреби громадян, оптимізацію інституціональної структури державного управління та посилення її спроможності задля ефективного функціонування державного механізму.

Учасники круглого столу зазначили, що перспективними напрямками удосконалення діяльності органів державної влади є розвиток людського капіталу в системі державного управління, підвищення рівня цифровізації та автоматизації управлінських процесів, запровадження дієвих механізмів моніторингу та оцінювання результативності реформ, зокрема із залученням інститутів громадянського суспільства.

Під час обговорення ключових доповідей учасників круглого столу зроблено висновки, що трансформація функцій держави повинна базуватися на впровадженні інтегрованих підходів до державного управління з огляду на національні особливості та найкращі світові практики. Такі підходи сприятимуть подоланню воєнних викликів та налагодженню процесів повоєнної відбудови Української держави.

Після обговорення було сформовано рекомендації учасників круглого столу органам публічної влади, на які треба зважати під час підготовки документів державного стратегічного значення та проєктів нормативно-правових актів. Зміст цих документів спрямовує на врегулювання трансформованих під впливом війни суспільних і публічних відносин.

Зокрема, запропоновано:

1. У сфері правотворчої діяльності:

– удосконалити процес здійснення правової експертизи проєктів нормативно-правових актів щодо їх відповідності правовим вимогам і прогнозування їх впливу на суспільні відносини після ухвалення. Це дасть змогу запобігти низькій ефективності національного законодавства;

– сформувати «надзвичайне» законодавство як результат правотворчості в умовах воєнного стану з метою консолідації діяльності державних органів і суспільства для захисту державності та збереження правопорядку;

– адаптувати до стандартів ЄС нормативно-правову базу у сфері правового регулювання

інформаційної діяльності держави в умовах повоєнного відновлення з огляду на стрімку цифровізацію діяльності органів публічної влади.

2. У сфері економіки:

– внести зміни до Економічного кодексу України з відповідним визначенням основних засад функціонування національної економіки та завдань, що стоять перед державою: забезпечення сталого розвитку й національної безпеки;

– внести зміни до Бюджетного кодексу України в частині використання коштів, отриманих за ліцензії у сфері організації та проведення азартних ігор, а також випуск та проведення лотерей на відновлення та відбудову закладів освіти та закладів охорони здоров'я у період дії воєнного стану та повоєнного відновлення.

3. У соціальній сфері:

– посилити соціальну функцію держави як інструменту гарантування реалізації соціальних прав людини за допомогою активної взаємодії влади, громадянського суспільства та особи, що сприятиме модернізації соціальної політики для розвитку людиноорієнтованої моделі європейської соціальної держави;

– оновити зміст соціальної функції держави з акцентом на соціальну та професійну адаптацію ветеранів війни, для чого необхідно доповнити Державний стандарт соціальної адаптації положеннями про соціальну адаптацію ветеранів війни або створити окремий державний стандарт для цієї категорії громадян – Державний стандарт професійної адаптації ветеранів війни;

– удосконалити нормативно-правову базу з питань фінансування соціального захисту військовослужбовців внесенням відповідних змін до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» № 2011-XII від 20.12.1991; оновити систему житлового забезпечення військовослужбовців.

4. У сфері правоохоронної діяльності:

– провести системну та збалансовану модернізацію правоохоронної функції держави, яка покликана удосконалити нормативне регулювання діяльності правоохоронних органів, визначити ціннісні орієнтири в забезпеченні правопорядку, удосконалити організаційну культуру та структуру управління правоохоронних органів. Запропоновано поетапне здійснення:

Перший етап – підготовчий: розроблення, обговорення та схвалення Концепції модернізації органів правопорядку; розроблення та затвердження Державної цільової програми «Реформа органів правопорядку»; реалізація передбачених Концепцією заходів, які не потребують внесення змін і доповнень до законодавства України; розрахунок видатків, потрібних для проведення модернізації; розроблення проєктів законів України та інших нормативно-правових актів, необхідних для проведення модернізаційних змін; моделювання результатів формування оновленої системи органів правопорядку на рівні держави,

регіону, району та громади; кадрова підготовка та перепідготовка працівників органів правопорядку.

Другий етап – супровідний, який передбачає формування позитивного ставлення суспільства до проведення модернізації, основною метою якої є забезпечення прав і свобод людини і громадянина, повернення влади в особі органів правопорядку в кожному населений пункт на рівні місцевого самоврядування; проведення експерименту на базі одного з регіонів щодо втілення нової структури органів правопорядку, його аналіз, оцінка і схвалення відповідних рішень про усунення недоліків; розроблення критеріїв оцінки діяльності органів правопорядку різних рівнів у частині надання ними адміністративних послуг.

Третій етап – завершальний, який передбачає формування вертикалі органів правопорядку, розширення їх повноважень на рівні району, міста, району в місті: створення підрозділів Національної поліції на території кожної територіальної громади та мікрорайону у містах; створення органів правопорядку на рівні району, міста, району в місті; створення регіональних управлінь відповідно до меж регіонів; подальша модернізація органів правопорядку відповідно до змін законодавства України в напрямі їх перетворення на ефективну систему забезпечення прав і свобод людини шляхом поетапної відмови від виконання низки невластивих їм функцій, усунення дублювання з відповідним посиленням повноважень конкретних органів за напрямками їх юрисдикції.

– здійснити модернізацію судової системи України за такими ключовими напрямками: реформа суддівського корпусу (оптимізація процесу добору / конкурсу суддів, запровадження спеціалізації та створення військових судів); забезпечення доступу до правосуддя (відновлення судової інфраструктури, цифровізація судочинства); інтеграція судової системи з міжнародними стандартами (імплементація міжнародних норм і співпраця з європейськими інституціями). Додатково в межах реформи суддівського корпусу також є доцільним: а) створити нову мережу судів шляхом укрупнення; б) запровадити спеціалізацію суддів з розгляду кримінальних проваджень щодо воєнних та інших міжнародних злочинів, реалізація якої можлива лише після поповнення кадрового ресурсу; в) посилено співпрацювати з Міжнародним кримінальним судом.

5. У сфері національної безпеки:

– забезпечити подальший розвиток оборонної функції держави, що передбачає удосконалення законодавчої бази з огляду на досвід провідних країн НАТО та ЄС, оновлення та зміцнення військових формувань, а також впровадження модерних інженерних розроблень задля забезпечення обороноздатності, технологічне переозброєння, демократичний контроль, інтеграцію в міжнародні безпекові структури, належний соціальний захист військовослужбовців;

– систематизувати законодавство у сфері оборони України з метою усунення повторень, протиріч та неузгодженостей положень чинних законодавчих актів з питань оборони України, розробити Концепцію національної безпеки та оборони України для посилення оборонної та безпекової функції держави в повоєнний період;

– розробити проєкт Кодексу про оборону України, що дасть змогу уніфікувати оборонну термінологію; привести у відповідність з Конституцією України положення про використання Збройних Сил України та інших військових формувань; регламентувати питання оголошення стану війни та визначення меж дії «воєнного часу»; деталізувати та розмежувати завдання та функції всіх складових сектору безпеки й оборони у сфері оборони в мирний час і в особливий період; визначити структуру керівництва складовими сил оборони й регламентувати їхню взаємодію під час відсічі збройної агресії.

6. У сфері цифрової трансформації та інформаційної безпеки:

– підтримати законодавчі ініціативи щодо регулювання проблем дезінформації і антиукраїнської пропаганди в національному інформаційному просторі та її координації з відповідними структурами ЄС у контексті вдосконалення інформаційної функції держави;

– підтримати законопроєкти, спрямовані на посилення гарантій діяльності медіа, журналістів і права громадян на доступ до інформації в повоєнний період та відновлення інформаційних прав громадян, які було обмежено у зв'язку з воєнним станом й необхідністю забезпечення інформаційної безпеки;

– вдосконалити правове забезпечення цифрової трансформації управлінських процесів в органах державної влади й місцевого самоврядування та інноваційних підходів до ухвалення рішень на різних рівнях влади, зокрема під час застосування штучного інтелекту.

7. У сфері прав людини:

– проаналізувати доцільність обмежень прав громадян в умовах воєнного стану та в повоєнний період, адже їх неправомірне обмеження може зумовити антидемократичний вектор розвитку суспільства;

– посилити суспільну обізнаність і винести на громадське обговорення питання модернізації державних інституцій та їх функціоналу з метою забезпечення сталого повоєнного розвитку.

8. У сфері державного управління:

– реформувати державне управління, оптимально розподіляючи функції між центральними та місцевими органами влади шляхом: 1) удосконалення системи децентралізованого управління, що сприятиме швидкому ухваленню рішень на місцевому рівні; 2) здійснення цифровізації державного управління і автоматизації управлінських процесів для зниження бюрократичного навантаження; 3) посилення антикорупційного контролю

через прозорість процесів розподілу державних ресурсів і міжнародної допомоги; 4) реформування кадрової політики державного сектору для залучення висококваліфікованих спеціалістів;

– модернізувати функцію контролю, трансформуючи контрольно-наглядову функцію держави в контрольно-координаційну. Така функція здатна забезпечити гнучкість, адаптивність та оперативність реагування на нові виклики й сприяти ефективній роботі всієї системи публічного управління. Контрольно-координаційну функцію треба спрямовувати на узгодження політик, планів і дій для досягнення загальних стратегічних цілей, усунення дублювання зусиль і оптимізацію використання державних ресурсів;

– проводити подальші теоретичні й прикладні наукові дослідження з проблем запобігання та

протидії корупції, впроваджувати політику доброчесності в органах державної влади, вдосконалювати антикорупційне законодавство як одне з важливих факторів модернізації функціонування органів державної влади;

– інтегрувати в державну політику рекомендації експертів і наукових установ задля вдосконалення підходів у здійсненні публічної політики.

Надані рекомендації спрямовані на підвищення ефективності роботи органів державної влади та місцевого самоврядування з огляду на досягнення цілей сталого розвитку України, покращення забезпечення реалізації та захисту прав людини, удосконалення національного законодавства задля повоєнного відновлення української держави й інтеграції до європейського простору.

HUSAR OIha

PhD in Law, Associate Professor, Leading Researcher of the Department of Public Law Research of the Institute of Legislation and Scientific and Legal Expertise of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0005-7360>;

KUPINA Liudmyla

Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Public Law Research of the Institute of Legislation and Scientific and Legal Expertise of the National Academy of Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5091-8333>;

KUSHAKOVA-KOSTYTSKA Nataliia

Doctor of Law, Professor, Leading Researcher of the Department of Public Law Research of the Institute of Legislation and Scientific and Legal Expertise of the National Academy of Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1116-4751>

Current Problems of Modernizing the Content of State Functions in the Conditions of Post-War Development of Ukraine

Review and Recommendations of the Round Table "Current Problems of Modernization Content of State Functions in the Conditions of Post-War Development of Ukraine" (Kyiv, March 13, 2025), Held by the Institute of Law-Making and Scientific and Legal Expertise of the National Academy of Sciences of Ukraine